

Kodex Efektivnosti FoRS

České fórum pro rozvojovou spolupráci

Kodex efektivity FoRS

Přijato Valnou hromadou FoRS 1. 6. 2011

Jednou z důležitých oblastí působení FoRS – Českého fóra pro rozvojovou spolupráci je podpora členských a pozorovatelských organizací při zvyšování kvality a efektivity jejich vlastního působení v oblasti zahraniční rozvojové spolupráce, rozvojového vzdělávání a osvěty a humanitární pomoci. Cílem všech činností členů a pozorovatelů FoRS je podporovat pozitivní změny v životě obyvatel rozvojových zemí, s důrazem na dlouhodobé přínosy pro nejchudší a nejvíce ohrožené skupiny.

Členové a pozorovatelé FoRS se hlásí k rámcovým principům rozvojové efektivity shrnutým v Prohlášení pražské konference z června 2009 (viz příloha 1 Kodexu) a Istanbulským principům odsouhlaseným v globálním procesu Otevřeného fóra pro rozvojovou efektivity organizací občanské společnosti (viz příloha 2 Kodexu).

Na základě otevřené diskuse přijali členové a pozorovatelé FoRS Kodex efektivity, jehož součástí je systém pravidelného hodnocení dodržování schválených principů a indikátorů. Bylo odsouhlaseno, že principy efektivity budou sledovány v pěti hlavních oblastech:

1. Znalost problematiky (Istanbulský princip č. 3)

Projekty členů a pozorovatelů FoRS vycházejí ze skutečné znalosti situace, problémů a priorit cílových skupin. Členové a pozorovatelé FoRS využívají této znalosti k aktivnímu ovlivňování priorit rozvojových programů a při přípravě strategií vlastních činností včetně strategie zajištění financování, protože dlouhodobé priority nelze měnit ad hoc pouze na základě aktuálních donorských výzev.

Indikátory:

- Strategické priority členů a pozorovatelů FoRS jsou zveřejněny na jejich webových stránkách a v oficiálních dokumentech, včetně základního zdůvodnění.
- V oficiálních dokumentech členů a pozorovatelů FoRS je uvedena jejich teritoriální a sektorová specializace, resp. konkrétní oblast působení (např. v rámci osvěty).
- Členové a pozorovatelé FoRS se podílejí na činnosti pracovních skupin FoRS v oblasti své specializace.
- Při přípravě a realizaci projektů a dalších aktivit jsou aplikovány principy demokratického vlastnictví, místní aktéři jsou zapojeni již do fáze identifikace a formulace projektů.
- Při řízení a hodnocení projektů jsou potřebné informace ověřovány přímo na místě realizace, resp. z primárních zdrojů..

2. Transparentnost a odpovědnost (Istanbulský princip č. 5)

Členové a pozorovatelé FoRS jsou plně zodpovědní za výsledky i postupy své práce a jsou připraveni je veřejně prezentovat. Členové a pozorovatelé FoRS mají transparentní řídicí strukturu a transparentní způsob financování svých činností. Informace o realizovaných projektech jsou připravovány ve spolupráci s projektovými partnery a jsou v potřebném rozsahu přístupné veřejnosti.

Indikátory:

- Informace o činnosti organizace a jejím financování jsou uvedeny na webových stránkách a ve veřejně dostupných výročních zprávách členských organizací FoRS.
- Členové a pozorovatelé FoRS jsou připraveny předložit výsledky realizovaných auditů a interních či externích evaluací.
- Členové a pozorovatelé FoRS mají transparentní řídicí strukturu a kontaktní údaje na vedoucí pracovníky jsou veřejně přístupné.
- Členové a pozorovatelé FoRS uvádějí pravdivé a nezkreslující informace o své činnosti, partnerech a cílových skupinách (klíčový indikátor).
- Členové a pozorovatelé FoRS odmítají používat a tolerovat korupční praktiky při získávání prostředků na svou činnost a při realizaci svých projektů (klíčový indikátor).

3. Partnerství (Istanbulské principy č. 6 a 7)

Členské a pozorovatelské organizace FoRS sdílejí se svými partnery všechny informace týkající se společných cílů a aktivit. Partnerství je založeno na společných hodnotách a zájmech, vzájemné důvěře a sdílené odpovědnosti vůči donorům, soukromým sponzorům a cílovým skupinám. Členové a pozorovatelé FoRS respektují rozdílné názory, postoje a zkušenosti svých partnerů a o návrzích společných projektů rozhodují na základě konsensu.

Indikátory:

- Partnerské organizace mají k dispozici relevantní projektové dokumenty a závěrečné zprávy společných projektů.
- Členové a pozorovatelé FoRS usilují o to, aby se partnerské organizace vzájemně informovaly o spolupráci s dalšími organizacemi v oblastech souvisejících se společnými aktivitami.
- Hlavní principy projektové nebo programové spolupráce jsou vzájemně odsouhlaseny v partnerských dohodách (písemných či ústních).
- Součástí partnerských projektů a činností je sdílení zkušeností a vzájemné posilování kapacit.
- Partnerské organizace svou činností prokazují, že nezneužívají společné informace a know-how ve svůj vlastní prospěch na úkor partnerů (klíčový indikátor).

4. Respekt k lidským právům a rovnosti mezi muži a ženami (Istanbulské principy č. 1 a 2)

Společnou hodnotou všech členských a pozorovatelských organizací FoRS je respekt k lidské důstojnosti a lidským právům a používání nediskriminačních postupů. Členové a pozorovatelé FoRS usilují o zlepšení situace sociálně vyloučených a dalších ohrožených a znevýhodněných skupin a o posilování jejich role ve společnosti, se zvláštním zřetelem na ženy a dívky.

Indikátory:

- *Výběr cílových skupin v oblasti působení členů a pozorovatelů FoRS vychází z priorit stanovených participativním způsobem a je plně transparentní.*
- *Členové a pozorovatelé FoRS podporují rovný přístup všech zástupců cílových skupin, s důrazem na rovnoprávnost mužů a žen, k přínosům rozvojových projektů a programů.*
- *Členové a pozorovatelé FoRS odmítají používat stereotypy zobrazující cílové skupiny jako pouhé pasivní příjemce humanitárních a rozvojových intervencí.*
- *Postupy a dokumenty členů a pozorovatelů FoRS respektují lidskou důstojnost a lidská práva cílových skupin a dalších aktérů humanitární pomoci a rozvojové spolupráce (klíčový indikátor).*
- *Členové a pozorovatelé FoRS odmítají používat zobrazení a popisování extrémního utrpení pro účely získávání finančních prostředků na svou činnost (klíčový indikátor).*

5. Odpovědnost za dopady a jejich udržitelnost (Istanbulské principy č. 4 a 8)

Členové a pozorovatelé FoRS jsou odpovědné za pozitivní i negativní, plánované i neplánované dopady svých rozvojových intervencí a dalších činností na situaci cílových skupin a ostatních rozvojových aktérů. Přijímají svou část odpovědnosti za udržitelnost pozitivních dopadů a zajímají se o změny v životě či postojích cílových skupin i po ukončení svých projektů. Rovněž posilují udržitelnost rozvoje místních komunit tím, že pomáhají omezit poškozování životního prostředí a podporují zachování biologické rozmanitosti.

Indikátory:

- *Indikátory dopadů – změn v životě cílových skupin jsou zahrnuty ve všech projektových dokumentech členů a pozorovatelů FoRS.*
- *Součástí interních nebo externích evaluací je participativní zhodnocení dosažených, očekávaných či možných dopadů po ukončení projektu.*
- *Součástí závěrečných zpráv projektů je prezentace názorů cílových skupin na průběh a výsledky těchto projektů.*
- *Členové a pozorovatelé FoRS upřednostňují řešení šetrná k životnímu prostředí.*
- *Členové a pozorovatelé FoRS odpovídají za dopady svých činností, využívají výsledky evaluací a aktivně řeší případné negativní důsledky své práce (klíčový indikátor).*

Prosazování a hodnocení principů efektivity členů a pozorovatelů FoRS

Členové a pozorovatelé FoRS se zavazují k tomu, že budou prosazovat schválené principy rozvojové efektivity ve své činnosti a že budou pravidelně hodnotit jejich dodržování na základě stanovených indikátorů. Výsledky tohoto hodnocení budou k dispozici na valných hromadách FoRS. Na webové stránce FoRS bude zveřejněno, které členové a pozorovatelé svá hodnocení předložily. Pro posílení zpětné vazby a dalšího rozvoje organizací mohou členové a pozorovatelé FoRS využít mechanismus vzájemného hodnocení (tzv. peer review).

Hodnocení vyjadřuje připravenost členů a pozorovatelů FoRS zvyšovat kvalitu a efektivnost vlastního působení a sdílet své zkušenosti. Hodnocení může být rovněž podnětem pro aktualizaci společných principů rozvojové efektivity či jejich indikátorů.

Závažné porušení vyznačených principů (viz *klíčové indikátory*) může vést k vyloučení organizace z platformy FoRS. V první fázi moderuje projednání případného závažného porušení stanovených principů určený člen Správní rady FoRS. V případě, že nedojde k odpovídajícímu vyřešení situace, rozhoduje o případném vyloučení organizace Valná hromada FoRS.

Navržené indikátory jsou koncipovány tak, aby naplňovaly minimální standardy akceptovatelné všemi organizacemi a aby bylo možné jejich dosažení kvantifikovat i kvalifikovat (např. doložit konkrétními příklady). Všechny indikátory lze hodnotit v kategoriích: „ne – omezeně – většinou ano – zcela ano“, u všech indikátorů je žádoucí doplnit informaci, zda organizace usiluje o zlepšení, případně další vysvětlující komentáře. U žádného z indikátorů nelze akceptovat odpověď „není relevantní“; například i organizace, které realizují své projekty zcela bez partnerů, si musí uvědomit, že mají svou „partnerskou“ odpovědnost a určité závazky vůči dalším členským organizacím, Sekretariátu a Správní radě platformy FoRS. Za partnerskou dohodu lze považovat také společný závazek dodržovat principy efektivity.

Vlastní hodnocení uplatňování/dodržování principů efektivity u jednotlivých členů a pozorovatelů umožňuje identifikovat příležitosti ke zlepšování a podporuje vzájemné sdílení zkušeností. Současně bude také umožněna nezávislá kontrola (např. zda jsou opravdu všechny projekty uvedeny na webové stránce) a zpětná vazba (např. doporučení zlepšit prezentaci, pokud jsou uváděné informace nejasné, případně nedostatečné).

Zajištění příznivého prostředí pro zvyšování efektivity rozvoje

Aby členové a pozorovatelé FoRS mohli prosazovat principy efektivity a plně uplatnit svůj rozvojový potenciál, je nezbytné zajistit příznivé podmínky ze strany dalších rozvojových aktérů na národní i mezinárodní úrovni. Tyto podmínky zahrnují mimo jiné:

- relevantní právní rámec (prováděcí předpisy a směrnice k zákonu o rozvojové spolupráci a humanitární pomoci, daňové zákony zahrnující problematiku rozvojové spolupráce, zákony definující statut nevládních neziskových organizací působících v oblasti rozvojové spolupráce a rozvojového vzdělávání, zákony a prováděcí předpisy týkající se financování a účetních postupů v rámci humanitární pomoci a rozvojové spolupráce, koherence politik aj.),
- transparentnost a předvídatelnost oficiální rozvojové spolupráce (dodržování mezinárodních závazků týkajících se financování rozvoje, transparentní postupy veřejných zakázek a dotačních programů, funkční systém evaluací aj.),
- funkční systém managementu rozvojové spolupráce (flexibilní mechanismy financování s důrazem na dlouhodobé výsledky humanitární pomoci a rozvojové spolupráce, zjednodušené a efektivnější administrativní postupy, podpora sektorových a mezisektorových partnerství),
- strukturovaný oficiální dialog všech rozvojových aktérů (otevřená komunikace priorit a rozvojových politik, silnější pozice ČR v rámci EU a dalších mezinárodních struktur).

Kodex efektivity byl schválen Valnou hromadou FoRS dne 1. 6. 2011.

Příloha 1 – Prohlášení pražské konference k rozvojové efektivnosti CSO

V roce 2005 vlády a donoři potvrdili v Pařížské deklaraci své závazky ke zvyšování efektivity rozvojové pomoci. Pařížská deklarace se stala důležitým dokumentem, který identifikuje některá kritická místa současných modelů rozvojové spolupráce a definuje principy, jak tato kritická místa řešit.

V období předcházejícím Třetímu fóru na vysoké úrovni (Akkra, září 2008) organizace občanské společnosti (CSOs – Civil Society Organisations) po intenzivních konzultacích potvrdily relevanci Pařížské deklarace (PD), ale současně konstatovaly, že PD není aplikovatelná na CSOs, a to zejména ze tří důvodů:

- PD nereflektuje priority CSOs a jejich diverzifikované role v rozvoji,
- CSOs nebyly zapojeny do přípravy PD, a proto není zajištěn princip vlastnictví (ownership),
- CSOs chtějí své závazky vztahovat k „efektivnosti rozvoje“, a ne pouze k „efektivnosti pomoci“.

Současně s tlakem na donory, aby tito přijali mnohem komplexnější a ambicióznější agendu efektivity, která zahrne otázky lidských práv, demokracie, rovnosti mužů a žen, zaměřil se na odstraňování chudoby a nerovností a na environmentální udržitelnost, začaly CSOs diskutovat vlastní principy efektivity a své specifické role v rozvoji. V červnu 2008 bylo založeno Otevřené fórum pro rozvojovou efektivnost organizací občanské společnosti (Open Forum for CSO Development Effectiveness). CSOs vítají, že vlády a donoři uznali tento proces v Akční agendě z Akkry a že se zavázali se její účastnit a podporovat její.

Zástupci CSOs z Afriky, Asie, Australasie, Evropy, Latinské a Severní Ameriky se sešli v červnu 2009 v Praze na konferenci „CSO Development Effectiveness“, aby diskutovali a odsouhlasili principy efektivity v kontextu konkrétních rozvojových zkušeností. Konference byla otevřená i dalším aktérům, a potvrdila tak, že společná diskuse a sdílení zkušeností napříč sektory a regiony je klíčovým předpokladem úspěšné spolupráce na místní i mezinárodní úrovni.

Prohlášení pražské konference

Účastníci konference se shodují, že přidaná hodnota organizací občanské společnosti v rozvojové spolupráci je mimo jiné založena na čtyřech hlavních aspektech:

1. přístup ke skutečné znalosti problematiky – místních podmínek, souvislostí a motivací a závazek tuto znalost využívat
2. citlivost k lidským právům, schopnost porozumění a empatie
3. skutečné partnerství založené na společných vizích a zájmech
4. diverzita aktérů ve smyslu právního statutu, velikosti, zkušeností i rolí

Aby mohly být tyto specifické hodnoty CSOs co nejlépe využity pro zvyšování dopadů rozvojové spolupráce, **účastníci konference se zavazují diskutovat a sledovat v rámci Otevřeného fóra, jak CSOs naplňují následující principy:**

V oblasti skutečné znalosti problematiky:

- demokratické vlastnictví (všechny zainteresované strany se musí podílet již na přípravě rozvojových strategií, programů a projektů)
- plná participace a inkluze (rozvoj nemůže být vnucen zvenku, plná participace cílových skupin a místních partnerů je základní podmínkou)
- využití existujících a vznikajících procesů (podpora rozvojových procesů a struktur již existujících v místních organizacích a komunitách)
- rozpoznání a pochopení unikátního kontextu každé intervence, uvážení všech souvislostí a následků (žádný projekt nemůže uspět samostatně, bez vazby na vnější prostředí)
- facilitace shody na rozvojových prioritách (s cílem zvýšit relevanci rozvojových programů, projektů i akcí zaměřených na hájení zájmů rozvojového světa)
- ochota převzít iniciativu a rizika (při hledání nejlepších řešení vznikajících potřeb)

V oblasti lidských práv, porozumění a empatie:

- důraz na lidská práva a lidskou důstojnost (sociální, ekonomická, kulturní, občanská a politická práva jsou základem rozvoje)
- upřímná komunikace a pečlivé naslouchání partnerům a dalším aktérům (skutečný dialog a citlivost k mezikulturním vztahům musí nahradit jednosměrné monology a prázdné proklamace)
- komunikace vlastních zkušeností a poučení (praktická zkušenost musí být komunikována v rámci týmu i mezi partnery, nelze spoléhat na obecné poučky)
- vzájemné porozumění a respekt (nejen snaha o porozumění podmínkám a názorům cílových skupin, ale také sdílení zkušeností a postojů mezi partnery)
- podpora rovnosti mužů a žen a tlak na řešení příčin bezpráví a zranitelnosti (nejen obhajoba zranitelných a vyloučených skupin, ale hlavně podpora jejich vlastního úsilí o prosazení svých práv a vytváření prostředí, kde jsou jejich požadavky řešeny)

- odmítání systémů a struktur, které podporují nebo tolerují nerovnosti a diskriminaci všech forem (na všech úrovních – globální, národní či místní)
- solidarita mezi aktivisty a organizacemi občanské společnosti (včetně podpory obhájcům lidských práv)

V oblasti skutečného partnerství:

- vzájemná transparentnost a předvídatelnost (spolehlivost a důvěra jsou předpokladem opravdového partnerství)
- rozdělení rolí a společná a vzájemná zodpovědnost (vedle zodpovědnosti vůči donorům musí být posílena zodpovědnost vůči cílovým skupinám – občanům)
- facilitace a vyjednávání mezisektorové spolupráce (mnoho aktérů sdílí shodné nebo podobné cíle, které je možné dosáhnout pouze společně)
- udržitelnost (jak rozvojové projekty, tak rozvojové partnerství musí být založeno na principech udržitelnosti, a ne na jednostranné podmíněnosti; vzájemný rozvoj kapacit a posilování partnerství je klíčovým předpokladem)
- jasné vyjadřování vlastních předpokladů a současně respekt k předpokladům ostatních (uvědomění si vlivů rozdílností našich představ na naše přístupy k rozvoji)
- důraz na principy dobrého vládnutí a na systémové změny (budování demokratického prostředí je prostředkem aktivního zapojení občanů)

V oblasti diverzity aktérů:

- respekt k diverzitě CSOs (zejména rozdílnost poslání a činnosti, nejen rozdílnost právní formy)
- vzájemná podpora mezi malými a velkými, novými a starými, rozvinutými a rozvíjejícími se CSOs (faktory spojené s velikostí, historií, místem založení či finančními obraty nesmějí být využívány k diskriminaci některých CSOs)
- vzájemná spolupráce a sdílení dobré praxe (i nové či malé CSOs mohou mít významnou zkušenost ve specifickém regionu nebo se specifickým tématem)
- kombinace a komplementarita různých rolí (CSOs působí mj. jako donoři, poskytovatelé služeb, manažeři projektů a programů, advokáti chudých, hlídači chování vlád, facilitátoři nových způsobů spolupráce a podporovatelé změn)
- připravenost navrhnout a diskutovat nové rámce rozvojové spolupráce (do nové architektury rozvojové spolupráce musí být pomítnuta nutnost předvídatelnosti, transparentnosti a současně flexibility, odpovědnosti za výsledky a dopady a nejen za aktivity, respektu k lidským právům a důrazu na inkluzivitu)

Příloha 2 – Istanbulské principy rozvojové efektivity

Istanbulské principy byly schváleny na globálním zasedání Otevřeného fóra ve dnech 28. až 29. září 2010 v Turecku a jsou podkladem pro návrh mezinárodního rámce pro rozvojovou efektivity organizací občanské společnosti a pro jeho adaptaci v podmínkách činnosti jednotlivých organizací nebo jejich národních či tematických platform.

Istanbulské principy dobře korespondují s principy efektivity odsouhlasenými v Prohlášení pražské konference z roku 2009.

Istanbulské principy rozvojové efektivity organizací občanské společnosti

Organizace občanské společnosti (CSOs – Civil society organisations) jsou rozmanitou základní součástí demokratického života na celém světě. CSOs spolupracují s širokou škálou lidí a podporují jejich práva. Základní charakteristiky CSOs jako významného rozvojového aktéra – jejich dobrovolnost, rozdílnost, nadstranickost, autonomie, nenásilí a práce a spolupráce pro prosazování změn ve společnosti – jsou základem Istanbulských principů rozvojové efektivity. Tyto principy řídí práci a postupy CSO v mírových i konfliktních situacích, v různých oblastech od práce přímo v komunitách po prosazování nových politik, od reakce na humanitární krize po dlouhodobý rozvoj.

1. Respekt k lidským právům a podpora sociální spravedlnosti

CSOs jsou efektivním rozvojovým aktérem, pokud ... vyvíjejí a realizují strategie a aktivity, které podporují individuální a kolektivní lidská práva, včetně práva na rozvoj, důstojnost, slušnou práci, sociální spravedlnost a rovnost všech lidí.

2. Prosazování rovnosti a rovnoprávnosti mužů a žen a podpora práv žen a dívek

CSOs jsou efektivním rozvojovým aktérem, pokud ... podporují a prosazují rozvojovou spolupráci respektující rovnoprávnost mužů a žen, reflektují zájmy a zkušenosti žen a současně podporují snahy žen o uplatňování jejich individuálních a kolektivních práv a jejich plnou účast jako silného aktéra rozvojového procesu.

3. Důraz na posilování demokratického vlastnictví rozvojových politik a iniciativ a na plné zapojení lidí

CSOs jsou efektivním rozvojovým aktérem, pokud ... podporují schopnosti a sebevědomí lidí a jejich plné zapojení do přípravy a uplatňování politik a rozvojových iniciativ, které přímo ovlivňují jejich životy, s důrazem na chudé lidi a marginalizované skupiny.

4. Podpora environmentální udržitelnosti

CSOs jsou efektivním rozvojovým aktérem, pokud ... rozvíjejí a zavádějí priority a postupy, které podporují environmentální udržitelnost pro současné i budoucí generace, včetně rychlé reakce na klimatické krize, a se specifickým důrazem na sociálně-ekonomické, kulturní a další místní podmínky pro ekologickou integritu a spravedlnost.

5. Transparentnost a odpovědnost

CSOs jsou efektivním rozvojovým aktérem, pokud ... demonstrují a dodržují závazky organizace k plné transparentnosti a k odpovědnosti vůči všem aktérům, a to ve všech činnostech organizace.

6. Rovnoprávné partnerství a solidarita

CSOs jsou efektivním rozvojovým aktérem, pokud ... dodržují transparentní a rovnoprávné vztahy s dalšími CSOs a ostatními rozvojovými aktéry, založené na sdílených rozvojových cílech a hodnotách, vzájemném respektu, důvěře, vlastní odpovědnosti, dlouhodobé vzájemné podpoře, solidaritě a občanských právech.

7. Vytváření a sdílení znalostí a závazek k vzájemnému učení

CSOs jsou efektivním rozvojovým aktérem, pokud ... hledají nové způsoby, jak se učit z vlastních zkušeností, od ostatních CSO a dalších aktérů, jak využívat fakta a výsledky z rozvojové praxe, včetně znalostí a moudrosti místních lidí, a posilují inovace a své vize o budoucnosti.

8. Odpovědnost za prosazování pozitivních a udržitelných změn

CSOs jsou efektivním rozvojovým aktérem pokud ... spolupracují při prosazování udržitelných výsledků a dopadů svých rozvojových aktivit, zaměřují se na výsledky a na zajištění podmínek pro trvalé změny v životě lidí, se speciálním důrazem na chudé lidi a marginalizované skupiny a na zajištění trvalého odkazu po současné a budoucí generace.

V souladu s Istanbulskými principy se CSOs zavazují k aktivní snaze zlepšovat své rozvojové postupy a nést za ně plnou odpovědnost. Stejně důležité jsou ale příznivé politiky a postupy aplikované dalšími aktéry. Prostřednictvím akcí podporujících tyto principy mohou donoři a vlády demonstrovat svůj slib z Akční agendy z Akkry, tedy sdílený zájem o zajištění podmínek pro to, aby CSOs mohly přispívat k rozvoji při využití svého plného potenciálu. Všechny vlády mají také povinnost podporovat základní lidská práva, mimo jiné právo na sdružování a na svobodné vyjádření názoru. To jsou zásadní předpoklady pro efektivní rozvoj.

**Istanbul, Turecko
září 29, 2010**

FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci

Bělehradská 92, 120 00 Praha 2, Česká republika

Tel.: +420 222 522 480, Fax: +420 222 522 480

<http://www.fors.cz>, sekretariat@fors.cz, policy@fors.cz